

Το ιστορικό γεφύρι της Τσίπιανης Γρεβενιτίου

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΓΡΕΒΕΝΙΤΙΟΥ

ΕΤΟΣ 4ο - ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 13

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΓΕΡΑΝΙΟΥ 41 Τ.Κ. 104 31 - ΑΘΗΝΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1997

ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ... ΚΑΙ ΠΡΟΧΩΡΑΜΕ

Μήνυμα του προέδρου της Αδελφότητας και υπεύθυνου σύνταξης Χρήστου Τσαλίκη

Δεν θα κρύψω τη χαρά και την ευτυχία μου που σήμερα βρίσκομαι σ' αυτή την προνομιακή θέση που όλοι οι αναγνώστες θα ζήλευαν.

Προς Θεού μην πάει ο νους σας ότι κέρδισα κάποιο λαχείο απ' τα δεκάδες που κυκλοφορούν αυτή την εποχή. (Άλλωστε μ' αφήνουν εντελώς αδιάφορο τα πάσης φύσεως ΤΖΑΚ ΠΟΤ και ΞΥΣΤΑ. Απεχθάνομαι τους εμπόρους της ελπίδας. Είμαι βλέπετε απ' αυτούς που πιστεύουν ότι την τύχη την κάνει ο καθένας μόνος του). Ούτε βέβαια γιατί μου χαρίσανε παλάτια. Απλά γιατί έχω την τιμή θα έλεγα και την περηφάνεια να απευθύνω αυτό το μήνυμα και να γράψω αυτές τις ταπεινές γραμμές, σήμερα που η εφημερίδα μας το "ΓΡΕΒΕΝΙΤΙ" γιορτάζει τα γενέθλιά της. Έκλεισε τα 3 χρόνια.

Για μας αυτό έχει μεγάλη σημασία. Το πείσμα όλων αυτών των συναισθημάτων έχει να κάνει με τις αγωνίες μας, τα ξενύχτια μας, τα τρεξίματα, την κούραση και όλους τους αστάθμητους παράγοντες που αντιμετωπίσαμε, τόσο για το στήσιμό της, όσο και για την πορεία της μέχρι και σήμερα. Τελικά ήρθε η δικαίωση. Πολλές φορές μέσα

στις καθημερινές μου σκοτούρες και το άγχος έπιασα τον εαυτό μου να λιγοψυχεί και να σκέφτομαι πως θα μπορέσω να ανταποκριθώ. Αυτό όμως για ελάχιστα δευτερόλεπτα ώσπου να συνέλθω και να πω αποφασιστικά ΠΡΕΠΕΙ. Δεν μπορείς, σκέφτηκα, να αρνηθείς τη βοήθεια στους πιστούς συνεργάτες, τόσο της συντακτικής επιτροπής που δίνουν το παρόν, με αυταπάρηση πολλές φορές, παραμερίζοντας τις επαγγελματικές τους υποχρεώσεις και αφιλώντας την κούραση, όσο και στους άλλους συγχωριανούς και φίλους που με τα κείμενά τους και τα ιστορικά τους ντοκουμέντα ξετυλίγουν την ιστορία του χωριού μας. Δεν μπορείς να στερήσεις απ' τους χωριανούς κυρίως αναγνώστες τη χαρά να κρατάν τη δική τους εφημερίδα και να καμαρώνουν για την καταγωγή τους. Δεν μπορείς, τέλος, να μην ανταποκριθείς σ' αυτούς τους απλούς ανθρώπους, υπαλλήλους, μεροκαματιάρηδες, συνταξιούχους, ξενιτεμένους, που τρέχουν να στείλουν το υστέρημά τους για να στηρίξουν οικονομικά το "ΓΡΕΒΕΝΙΤΙ" για να μπορούν να παίρνουν τα μη-

ΚΑΛΕΣΜΑ

Το 1997 κάνει τα πρώτα του νηπιακά βήματα.

Ο Γενάρης είναι ο μήνας που έχουμε όλοι μας τη χαρά να ανταμώνουμε πάντα στο κόψιμο της Πρωτοχρονιάτικης πίτας και ταυτόχρονα στην Γενική Συνέλευση στις 26/1/97 σας περιμένουμε να ανταμώσουμε στο Ξενοδοχείο ΣΤΑΝΛΕΪ· την Κυριακή το πρωί στις 10 η ώρα.

Το θεωρούμε αυτονόητο ότι η συμμετοχή όλων μας είναι αναγκαία και πολύτιμη.

Σας περιμένουμε με μεγάλη χαρά.

νύματα κρατώντας έτσι άσβεστη τη φλόγα της Γρεβεντάτικης συνείδησης.

Έχει γραφτεί πολλές φορές, το ξαναγράφω πάλι, ότι σκοπός μας είναι να γίνει η εφημερίδα ένα πραγματικό αρχείο από όπου οι απόγονοί μας να μπορούν να βρουν τις ρίζες τους, να μάθουν την ιστορία μας, να ξέρουν τέλος πάντων από που κρατάει η σκούφια τους. Και ως ένα σημείο μπορούμε να πούμε ότι αυτό το πετύχαμε. Μένουν φυσικά ακόμη πολλά να κάνουμε και περισσότερα να μάθουμε. Οι δυσκολίες πολλές, αλλά με τη δική σας συμπαράσταση που τη θεωρούμε δεδομένη, βλέπουμε με μεγάλη αισιοδοξία το μέλλον της. Το ξεκίνημα, (θυμάστε;) έγινε με 6 σελίδες. Φτάσαμε μέχρι και 12. Και προχωράμε.

Αισθάνομαι την ανάγκη σ' αυτό το σημείο να κάνω έκκληση σε όσους δεν έχουν ακόμη εκδηλώσει τη συμπαράστασή τους, να το κάνουν τώρα.

Επίσης μέσα απ' το μήνυμά μου αυτό, για άλλη μια φορά θέλω να απευθύνω σε όλα τα μέλη της Αδελφότητας που δεν ανταποκρίνονται στα καλέσματα του Δ.Σ. και δεν συμμετέχουν στις εκδηλώσεις της, να ξεπεράσουν τα εμπόδια που τους κρατάνε μακριά και να δώσουν το παρόν. Τους έχουμε και μας έχουν ανάγκη. Ας μας δώσουν την αγάπη τους όπως έχουν κι εκείνοι τη δική μας.

Τέλος, να απευθύνω ένα απέραντο ευχαριστώ σε όσους με το δικό τους τρόπο συμβάλουν στην έκδοση της εφημερίδας μας και σβήνοντας τα 3 κεράκια να ευχηθώ, Χρόνια Πολλά ΓΡΕΒΕΝΙΤΙ.

Να ευχηθώ επίσης μαζί με όλο το Διοικητικό Συμβούλιο της Αδελφότητας

**Ευτυχισμένο, Ειρηνικό
και δημιουργικό το 1997.**

...Και αρχή καλός μας Χρόνος.
(Τα κάλαντα του Ν. Λίτρα)

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΤΑ ΕΞΗΝΤΑΧΡΟΝΑ ΤΩΝ ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ (1936 - 1996)

Στη Ριζάρειο Εκκλησιαστική Σχολή στο Χαλάνδρι μαζευτήκαμε οι Ζαγορίσιοι την Κυριακή στις 24 του περασμένου Νοέμβρη.

Στη γιορταστική εκδήλωση για τα εξήντα χρόνια από την ίδρυση της Ένωσης παραβρεθήκαμε πολλοί. Δώσαμε ένα δυναμικό παρόν και είπαμε τα δικά μας.

Για το Ζαγόρι του ΧΤΕΣ μας έμεινε η συγκίνηση, που φορτίστηκε και απ' την προβολή σλάιτς.

Για το Ζαγόρι του ΣΗΜΕΡΑ ο προβληματισμός.

Για το Ζαγόρι του ΑΥΡΙΟΥ ο αγώνας.

Σταχυολογώντας απ' την ομιλία του Μαθηματικού - Περιφερειολόγου κ. Προκόπη Γκογιάννου, τα μηνύματα δεν είναι καθόλου καλά όχι τόσο άμεσα για το χωριό μας, όμως δεν πρέπει να εφησυχάζουμε. «Το μέσο κατά κεφαλή ετήσιο καθαρό εισόδημα οικογενειακής εκμετάλλευσης με δύο εργαζόμενους συμπεριλαμβανομένων και των επιδοτήσεων, ενισχύσεων και πάσης φύσεως συντάξεων ανέρχεται στο 30% του μέσου αντίστοιχου εισοδήματος της Ηπείρου και στο 20% της χώρας», είπε ο παραπάνω ομιλητής.

I.N. ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Μια καλή αρχή έγινε. Αντικαταστάθηκε όλο το χαγιάτι του Ι. Ναού με νέο καλυμμένο εξ ολοκλήρου με μαυρόπλακα.

Επόμενος στόχος της Εκκλησιαστικής Επιτροπής η συμπλήρωσή του με χαγιάτι προς το καμπαναριό.

Παρ' όλα αυτά η στέγη του Γυναικονίτη θα παραμείνει με το πανάσχημο ελενίτ γιατί είναι μεγάλο το κόστος της αντικατάστασής του.

Πρόταση δικιά μου, με την οποία συμφωνούν πολλοί κάτοικοι του χωριού, είναι να μαζέψουμε σιγά-σιγά τα λεφτά δίνοντας ο καθένας ό,τι του περισσεύει (1.000 δρχ., 2.500 δρχ. 5.000 δρχ. κλπ.). Ρόλο σπουδαίο θα παίξει η εφημερίδα μας με ανακοινώσεις και δημοσιοποίηση των προσφορών για αποφυγή κάθε αμφιβολίας όσον αφορά το ποσό που θα συγκεντρώνεται μέχρι το πέρας των εργασιών.

"Φασούλι το φασούλι γεμίζει το σακούλι", λέμε στα παιδιά μας για να τα ωθήσουμε στην αποταμίευση. Ας το εφαρμόσουμε κι εμείς οι μεγάλοι ώστε μέχρι το καλοκαίρι να μαζευτεί ένα καλό ποσό για να ξεκινήσουν οι εργασίες.

Κάνοντας τα λόγια πράξη θα κάνω εγώ την αρχή στέλνοντας το συμβολικό ποσό των 2.000 δρχ. και παρακαλώ τη συντακτική επιτροπή της εφημερίδας μας να βοηθήσει με όποιον τρόπο νομίζει καλύτερο.

Νένα Πέτσιου

Υ.Γ. Πρέπει να τονίσουμε την πρωτοβουλία της Αδελφότητας που με απόφαση του Δ.Σ. έστειλε 300.000 δρχ. στην Εκκλησιαστική Επιτροπή για το σκέπασμα με πλάκες του χαγιατιού.

Για το Ζαγόρι του αύριο, ο ομιλητής Νομικός και Πολιτικός επιστήμονας κ. Νίκος Γιαννής, σε μια αποστροφή της ομιλίας του σχετικά με το ευχάριστο διάλειμμα από το 1981-2000 και τη συνέχεια του 2001, είπε:

«Και το μόνο που εμείς ως πολίτες κάνουμε, είναι αντί να αναρωτηθούμε πως θα αυξήσουμε την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητά μας στο χώρο του ο καθένας, να ζητάμε αυξήσεις διπλάσιες του πληθωρισμού»!!!

Έτσι γενικά και αόριστα. Δεν κατάλαβε τίποτα για την εγκατάλειψη από μέρους της πολιτείας των ακριτικών χωριών.

Μας μίλησε για κοινοτικά κονδύλια κ.λπ. Δεξιωθήκαμε τους ηγέτες της Ευρώπης στα χωριά μας, όταν η χώρα μας είχε την προεδρία της Ε.Ε. Όμως μηδέν αποτέλεσμα.

Πολλοί θα θυμούνται το Συνέδριο στις 13/8/95, που με πρωτοβουλία του προέδρου κ. Χρόνη οργανώθηκε στον Ελαφότοπο, της Ένωσης Ζαγορισίων. Εκείνες οι δεσμεύσεις από τους παρευρισκόμενους πολιτικούς μας, τι έγιναν;

Μόνο με τους δικούς μας αγώνες θα ξεφύγουν τα χωριά μας από τα μίζερα 30% και 20%. Κατά τα άλλα, η εκδήλωση ήταν άρτια οργανωμένη και τη φιλοξενία της Ριζαρειού Σχολής τη βιώσαμε στη δεξίωση που ακολούθησε και προσωπικά και του κ. Πανταζή.

Γιώργος Δερμάνης

Μια εκδήλωση - ποικίλες αντιδράσεις

Στις 24 Νοεμβρίου, εκπροσωπώντας τον Μ.Α.Σ., βρέθηκα, ύστερα από πρόσκληση του Β' Αντιπροέδρου της Ένωσης Ζαγορισίων και δικό μας Γιώργο Δερμάνη, στις εκδηλώσεις για τα 60 χρόνια από την ίδρυση της Ένωσης που οργανώθηκε με τη συμπαράσταση της Ριζαρειού Σχολής.

Επειδή πιστεύω ότι θα καλύψουν εκ μέρους της αδελφότητας την όλη εκδήλωση, εγώ θα επικεντρώσω την γραφή μου σε τρία σημεία:

Πρώτον. Οι πάμπολλες αναφορές, τόσο στο Γρεβενίτι ειδικά όσο και σ' όλο το Αν. Ζαγόρι γενικά, απέσπασαν την προσοχή των παρευρισκόμενων σε τέτοιο βαθμό, ώστε να παρατηρήσω ποικίλες αντιδράσεις μεταξύ των Ζαγορισίων.

Δεύτερον. Μου προκάλεσε εντύπωση η προσέλευση πάρα πολλών συγχωριανών μας η οποία έγινε αισθητή και σχολιάστηκε από Ζαγορίσιους άλλων Κοινοτήτων.

Αυτό που λέω πάντα: ότι τις χαρές και τις λύπες τις περνάμε όλοι μαζί. Και ένα από τα συνθήματα του Μ.Α.Σ. "Ενωμένοι προοδεύουμε".

Τρίτον. Ο Γιώργος Δερμάνης είναι ο πρώτος που αντιπροσωπεύει το Γρεβενίτι στην Ένωση και θέλω να πιστεύω ότι είναι προσωπική του επιτυχία, η αναφορά στο Γρεβενίτι και σ' όλο το Αν. Ζαγόρι.

*Για τον Μ.Α.Σ.
Αθηνά Πέτσιου*

ΜΙΑ ΚΑΛΗ ΑΡΧΗ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΕΝΟΣ ΚΑΚΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Από τις 26/11/96 έως 20/12/96 στο Γρεβενίτι πραγματοποιήθηκε από το Δασαρχείο Μετσόβου στα πλαίσια της επιμόρφωσης ατόμων προερχόμενων από τον αγροτικό πληθυσμό, ένα εκπαιδευτικό σεμινάριο που αφορά την κατάρτιση σε θέματα πρόληψης και καταστολής των δασικών πυρκαγιών.

Εκτός από την θεωρία περιλάμβανε και πρακτική εξάσκηση καθώς και 3 εκδρομές σε δασοκτήμονες κοινότητες.

Το σεμινάριο ήταν διάρκειας 132 ωρών, ήταν αμειβόμενο με 4.200 δρχ. ημερησίως, προσφέρονταν δε και πρωινό.

Το παρακολούθησαν συνολικά 29 άτομα, άνδρες και γυναίκες ηλικίας 18 έως 58 ετών, από τα οποία τα 22 ήταν κάτοικοι Γρεβενιτίου, 3 κάτοικοι Τριστένου και άλλων χωριών.

Στους επιμορφωτές περιλαμβάνονταν και οι κ. Γιώργος Κυρίτσης και Γιάννης Τζίντζας από το Δασονομείο Γρεβενιτίου.

Ήταν το πρώτο σεμινάριο που πραγματοποιήθηκε στο χωριό μας κι αν λάβουμε υπόψη ως την αθρόα συμμετοχή των κατοίκων, ήταν μια καλή αρχή για να φροντίσουμε όλοι οι φορείς να ακολουθήσουν κι άλλα σεμινάρια ενδιαφέροντα εξίσου την περιοχή μας.

*Η Γεν. Γραμματέας του Μ.Α.Σ.
Νένα Πέτσιου*

"ΤΟ ΓΡΕΒΕΝΙΤΙ"

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ
ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΓΡΕΒΕΝΙΤΙΟΥ

Γραφεία: Γερανίου 41, Αθήνα Τ.Κ. 104 31

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Χ. Τσαλίκης
Χρυσ. Σμύρνης 43-11144 Αθήνα
τηλ. 20.13.108-80.70.787

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Χ. Τσαλίκης, Γ. Δερμάνης, Γ. Κέφαλος, Ι. Σιούλας

Φωτοστοιχειοθεσία - Οφσετ
ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ Τηλ.: 21.85.355

ΑΥΤΟ ΤΟ ΞΕΡΕΤΕ;

Ότι ο διάσημος μπασκετμπολίστας Τζόρνταν έχει μεροκάματο 11.000.000 δρχ.

Δεν ξέρω αν πιάνονται οι Κυριακές και αργίες. Αν είναι έτσι έχει ετήσιες αποδοχές 4.015.000.000 (365 μέρες x 11.000.000 δρχ.) μιλάμε για δισ.

Για να συλλάβετε το οικονομικό μέγεθος, αρκεί να σας πούμε ότι η ετήσια σύνταξη ενός χαμηλοσυνταξιούχου είναι όσο μια ώρα εργασίας του παραπάνω άσσου.

Μιλάμε για 1.500.000 δρχ. το ωρομίσθιο του μεν και η ετήσια σύνταξη του δε.

Όμορφος κόσμος ηθικός, αγγελικά πλασμένος!

Παπα-Νικόλας, ο εθνομάρτυρας ιερέας

Στο περιοδικό "ΕΚΚΛΗΣΙΑ", που είναι το επίσημο όργανο (περιοδικό) της Ελλαδικής Εκκλησίας, υπάρχει ένας μακρύς κατάλογος εθνομαρτύρων ιερέων. Ανάμεσα σ' αυτούς βρίσκω τον ιερέα του Γρεβενιτίου (αριθ. 293 καταλόγου), τον αείμνηστο παπα-Νικόλα. Για να στείλω ένα σημείωμα στο αγαπητό "ΓΡΕΒΕΝΙΤΙ", την εφημερίδα μας. Για να τιμηθεί και η μνήμη του.

Γράφει, λοιπόν, το περιοδικό "Εκκλησία" με συντομία τα εξής:

"Κασιόκης Νικόλαος - Εφημέριος του χωριού Γρεβενίτι της Ι. Μητροπόλεως Ιωαννίνων. Από τις ωραιότερες μορφές του Ηπειρωτικού Κλήρου. Είχε επτά (7) παιδιά. Έδινε τα πάντα, χωρίς να γυρεύει τίποτα. Το λογικό ποίμνιο τον λάτρευε γιατί είχε τον τρόπο να δίνει θάρρος και ελπίδα και στις πιο δύσκολες στιγμές. Στην Κατοχή οι Ιταλοί και οι Γερμανοί πέρασαν πολλές φορές από το χωριό του και το έκαναν στάχτη μαζί με τους ναούς του. Σε μια από τις τελευταίες επιδρομές τα Ες-Ες το εξαφάνισαν από το πρόσωπο της γης. Ο παπα-Νικόλας, που κήδευε την ώρα εκείνη μια χωρική, βρέθηκε ξαφνικά κυκλωμένος από τους Ναζί. Ήταν και άλλοι μαζί του. Αυτόν όμως τον τράβηξαν πέρα, τον γύμνωσαν, τον ανάγκασαν να γονατίσει και άρχισαν να τον κτυπούν με το βούρδουλα. Τον παράτησαν μισοπεθαμένο. Λίγες μέρες αργότερα, ο Κύριος τον κάλεσε κοντά του "Τρόπαιον έχοντα αήττητον τον σταυρόν του μαρτυρίου".

Αξιζεί, νομίζω, να προσθέσω και να σχολιάσω το κείμενο αυτό της "Εκκλησίας".

Ο παπα-Νικόλας (παππούς μου και πατέρα της μάνας μου) γεννήθηκε το 1880 και μεγάλωσε στο Γρεβενίτι. Εδώ, τελειώνει το δημοτικό σχολείο. Έφηβος, ξενιτεύεται στη Μ. Ασία, όπου ο πατέρας του είχε κατάστημα. Εικοσαετής επιστρέφει στο Γρεβενίτι. Νυμφεύεται την Ευαγγελία Αρκουμάνη 16-17 ετών και ασχολείται με γεωργικές εργασίες. Ξαναπηγαίνει στη Μ. Ασία 2-3 φορές για μικρά διαστήματα, προκειμένου να βοηθήσει οικονομικά την οικογένεια.

Το χρήμα όμως προκαλεί τους κλέφτες, στο Γρεβενίτι. Τον βρίσκουν στο δάσος για ξύλα - στην "Τούλα" - και ζητούν λύτρα. Δίνει 40 λίρες για να τον αφήσουν ελεύθερο, (δια μέσου ενός εξαδέλφου του)...

Οι χωριανοί τον συμπαθούν, τον αγαπούν και τον παροτρύνουν να γίνει παπάς. Μετά τον πόλεμο του 1912-13 (Βαλκανικός πόλεμος) πέρασαν δύο χρόνια. Παίρνει την απόφαση να χειροτονηθεί ιερέας. Κατεβαίνει στα Γιάννινα, πηγαίνει στη Μητρόπολη, αλλά γυρίζει άπραχτος στην παραλία της λίμνης, τη σκάλα, προς τον Πόρο, για το χωριό. Το κομπόδεμα των φλουριών δεν είναι αρκετό, λέει σε κάποιο Γρεβενιτάτη, που τον συνάντησε εκεί. Ο συγχωριανός, τότε, του δίνει τα υπόλοιπα χρήματα, γυρίζουν στη Μητρόπολη και γίνεται παπάς.

Με ζήλο, υπομονή και αφιλοκέρδεια επιδίδεται στην πνευματική καλλιέργεια του

αμπελώνα του Χριστού, στο Γρεβενίτι. Κεφαλοχώρι του Ζαγορίου, με 250 περίπου οικογένειες με εμπορική κίνηση, με σχολαρχείο, με...

Από τα παιδιά του, ο Κώστας, ο Χρήστος και ο Γιώργος, μετά τις σπουδές του σχολαρχείου ξενιτεύθηκαν. Στην Αθήνα, στο Ν. Κόσμο, έχουν εστιατόριο και βοηθούν οικονομικά την πολυμελή οικογένεια του πατέρα. Κοντά τους βρήκαν δουλειά και άλλοι χωριανοί. Ως το 1940-41 (Β' Παγκόσμιος Πόλεμος). τότε που έρχονται τα πάνω κάτω. Χάνονται τα χρήματα. Χάνονται περιουσίες, χάνονται ζωές. Όχι όμως και η πίστη στο Θεό.

Τον Οκτώβριο του 1943 κάνουν οι Γερμανοί την πρώτη επίσκεψη-επιδρομή στο Γρεβενίτι. Καίνε τα πρώτα σπίτια. Θεωρούν το Γρεβενίτι φωλιά ανταρτών.

Με πολύ κρύο, αέρα και χιόνι τα Χριστούγεννα είμαστε στο βουνό. Οι Γερμανοί καίνε πάλι στο χωριό. Το σπίτι του παπά είναι κοντά στο δάσος (τοποθεσία "Χάος"). Εύκολα κρύβεται. Ο παπάς όμως, παρά το άσθμα που απέκτησε από τις κακουχίες, είναι πάντα στο καθήκον, στην Εκκλησία.

Οι επιδρομές των Γερμανών - 7 στον αριθμό, αν δεν κάνω λάθος - τελειώνουν τον Ιούλιο 1944 οπότε έκαψαν και τα τελευταία (υπόλοιπα) σπίτια. Ο Αη-Δημήτρης έχει καεί ολόκληρος. Ο Αη-Θανάσης γλύτωσε. Έβαλαν φωτιά και στην κεντρική εκκλησία "Κοίμηση της Θεοτόκου" με αποτέλεσμα να καεί η μισή (γυναικωνίτης). Ο κύριος ναός σώθηκε με την επέμβαση χωριανών τολμηρών, που τρέχουν στην εκκλησία, μόλις απομακρύνθηκαν οι Γερμανοί και σβήνουν τη φωτιά.

Στην τελευταία, λοιπόν, επιδρομή (Ιούλιος 1944) οι Γερμανοί έρχονται και στο δάσος με λυκόσκυλα. Εκεί, στο "Χάος" κρύβονται πολλά γυναικόπαιδα. Στην αρχή του δάσους - "λα Πλοάτσια" - βρίσκουν και τον παπα-Νικόλα, κοντά στο νεκρό σώμα συγχωριανής μας. Βρίσκεται εκεί για να γίνει η κηδεία της, αφού την περασμένη νύχτα είχε πεθάνει. Παίρνουν, τραβούν θα λέγαμε, τον παπά μαζί με όσους νόμιζαν υπόπτους (γέροντες, γυναίκες) και τους κατεβάζουν στη "Ρέτσια". Κλείνουν τους ομήρους σε κάποια καλύβα εκεί. Τον παπά πηγαίνουν λίγο παραπέρα για ανάκριση. Στη συνέχεια τον υποχρεώνουν να ξεντυθεί. Με την απειλή των όπλων και με μαστίγιο χτυπούν το κορμί του. Από τις χαραμάδες της καλύβας οι χωριανοί βλέπουν τον παπά και ακούν τα βογγητά του. Τον εγκαταλείπουν εκεί, πεσμένον, οι Γερμανοί. Μόλις συνέρχεται, ντύνεται σιγά-σιγά. Έρχεται στην καλύβα, όπου οι χωριανοί περιμένουν τη δική τους τύχη. Είναι κατάχλωμος, τρέμει. Λέει στους χωριανούς την κατηγορία που του είχαν οι Γερμανοί. Ότι τον βρήκαν κοντά στο δάσος και όχι στο μεσοχώρι, στην εκκλησία, να τους περιμένει.

Και άλλους χωριανούς έφεραν στην καλύβα, ως ομήρους. Τις ώρες αυτές της αγωνίας και του πόνου το μωρό παιδάκι

μιας μητέρας κινδυνεύει να πεθάνει. Εκείνη τη στιγμή ο παπα-Νικόλας κάνει "αεροβάπτισμα" (κάτι που γίνεται στις πολύ δύσκολες στιγμές).

Μετά από κάποιες ώρες άφησαν ελεύθερους τους κλεισμένους στην καλύβα ομήρους. Θεία παρέμβαση τους έσωσε από το θάνατο (τη φωτιά ή τις σφαίρες των Γερμανών).

Σε παράγκες από σανίδια και άκρες (καπάκια) βολεύονται οι χωριανοί που μέιναν στο χωριό και οι άλλοι που είχαν ξεχειμωνιάσει στην "Τσίπιανη". Καλλιεργούν ότι και όσο μπορούν για να επιζήσουν. Με πολύ δυσκολία και πόνο ψυχής φροντίζει και ο παπα-Νικόλας το κατεστραμένο πνευματικό αμπέλι του. Πρωί-βράδυ είναι στο ναό, στην προσευχή.

Τον Οκτώβριο του 1944 φεύγουν οι Γερμανοί από την Ελλάδα. Το αίσθημα της ελευθερίας, της ελπίδας, της αισιοδοξίας έρχεται και κάθεται στις ραγισμένες καρδιές μας. Ο χειμώνας έρχεται γρήγορα με τα δικά του προβλήματα. Λίγοι μένουν στο χωριό. Πολλοί κατέβηκαν στα Γιάννινα και στο "χειμαδιό", την Τσίπιανη. Ο παπα-Νικόλας με τη μεγάλη θυγατέρα, τη Βασιλική και 2-3 εγγόνια είναι στο χωριό. Η "πριφτάσια" (η παπαδιά-Ευαγγελίτσα) κατέβηκε άρρωστη στα Γιάννινα, κοντά στα παιδιά της, να δει κανένα γιατρό. Τα παιδιά της, μαζί με άλλους είχαν εστιατόριο στην κεντρική πλατεία με το όνομα "ΕΛΛΑΣ" (στη διάρκεια της Κατοχής και μετά).

Ο κυρ-αφέντης, όπως λέγαν τον παπά-Νικόλα τα εγγόνια, δεν αφήνει ούτε για λίγο το χωριό. Κι ας είναι αδύναμος, με κλονισμένη υγεία. Γιορτάζει τα Χριστούγεννα, την Πρωτοχρονιά του 1945, τα Άγια Θεοφάνεια, με τους λίγους χωριανούς. Μέσα στο παχύ χιόνι κατηφορίζει στην εκκλησία και με πολύ κόπο πάλι ανηφορίζει στο "Λιάσο".

Τελειώνει το 12ήμερο. Είναι του Αη-Γιαννιού. Τελευταία ημέρα και για τον παπα-Νικόλα.

Μετά τη θεία λειτουργία, που τέλεσε με τους λίγους χωριανούς, ανηφορίζει στο "Λιάσο", στο καλυβόσπιτο. Παρά την κούρασή του πηγαίνει στο γειτονικό σπίτι του μπαρμπα-Κώστα του Γιαννέλα να σηκώσει ύψωμα. Δεν θέλει να τους χαλάσει το χατήρι. Γυρίζει με συνοδεία πάλι, στο σπίτι για να ξαποστάσει. Στο δρόμο, κοντά στη βρύση, τον εγκαταλείπουν οι δυνάμεις. Εγκαταλείπεται στις πλάτες του ξυλουργού (πριονάς από τη Βριάζα, σήμερα Δίστρατο). Αυτός αποθέτει το νεκρό πια σώμα του παπά, στο σπιτοκάλυβο, του παπά που κάνει το καθήκον, ως την τελευταία στιγμή της ζωής του. Η ψυχή του παπα-Νικόλα έφυγε στον ουρανό. Και εκεί προσεύχεται για όλους τους χωριανούς.

Γιάννινα 6 Δεκεμβρίου 1996

Εορτή του Αγίου Νικολάου

Στάθης Παπαευσταθίου

Εκπαιδευτικός

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Σ' αυτούς τους τόπους, σ' αυτά τα ξερά και γυμνά χώματα επάνω, έζησαν, εχάρηκαν, αγάπησαν και πέθαναν γενιές ανθρώπων χωρίς καμιά διακοπή. Όπως είχε κλάψει η κόρη το χαμό της μητέρας της, με όμοιο τρόπο την έκλαψαν κι εκείνη λίγα χρόνια αργότερα τα παιδιά της. Τα τραγούδια που τραγουδούσε ο νέος, λεβέντης, στους χορούς και στα πανηγύρια, τα ίδια αυτά τραγούδια τα δίδασκε ο γέρος στα εγγόνια του, για να συνεχιστεί έτσι αδιάκοπα η αλυσίδα που έδενε το χτες με το σήμερα, με το αύριο. Ο ρυθμός του μύλου που εγύριζε και συνόδευε το τραγούδι του μυλωνά, ο παλμός των παλικάριών που τραβούσαν το κουπί, ελαφρώνοντας τον κόπο τους με το τραγούδι έμειναν οι ίδιοι μέσα στους αιώνες.

Όταν μιλάμε για το δημοτικό τραγούδι δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι πρόκειται για άσμα. Δεν είναι σωστό να ξεχωρίζουμε το λόγο και τη μουσική. Ο Γ. Τερτσέτης είπε: «Δεν πρέπει να χωρίζωμε ό,τι είναι αχώριστον, ποίηση και τραγούδι».

Είναι το δημοτικό τραγούδι δίχως αμφιβολία το μέσο με το οποίο ο λαός έδωσε την εγκυρότερη έκφραση στον κόσμο και στο πρόσωπό του. Ό,τι συνηθίζουμε να ονομάζουμε ψυχή ενός λαού, την ψυχουσύνθεσή του, τους καημούς και τους πόθους του, ακόμα και τις ιστορικές του περιπέτειες, θα τα βρούμε στην αποκρυσταλλωμένη ανώτερη ποιητική έκφραση του τραγουδιού.

Ο Γκαίτε, σ' ένα γράμμα προς το γιο του στα 1815, ανέφερε τα νεοελληνικά δημοτικά τραγούδια ως «το πιο έξοχο που ξέρουμε από την πλευρά της λυρικής - δραματικής - επικής ποίησης. Ο ίδιος μετέφρασε και ένα από τα ωραιότερα ελληνικά δημοτικά τραγούδια.

Ο Όλυμπος κι ο Κίσσαβος, τα δυο βουνά μαλώνουν.

Το δημοτικό τραγούδι σήμερα τραγουδιέται σε γάμους, πανηγύρια ή σε άλλες περιστάσεις της κοινωνικής ζωής, πιο πολύ σε απομακρυσμένες περιοχές και σε μικρές επαρχιακές πόλεις.

Τα τραγούδια που ακούμε στο πανηγύρι του χωριού μας είναι τα περισσότερα όχι δημοτικά, αλλά δημοτικοφανή. Είναι δηλαδή καταναλωτικά δημιουργήματα κάποιων συνθετών, κατά κανόνα χαμηλής ποιότητας, φυσικά με ημερομηνία λήξης. Δεν πλάθονται λοιπόν νέα δημοτικά τραγούδια έξω ίσως από μερικά απλά δίστιχα στα νησιά ή αλλού.

Την τελευταία του δημιουργική άνθηση το δημοτικό τραγούδι τη γνώρισε με το «κλέφτικο» τραγούδι, τον 18ο αιώνα και στις παραμονές της επανάστασης.

Το «κλέφτικο» δημοτικό τραγούδι εκφράζει το αδρό και πολεμικό πνεύμα των βουνίσιας κατοίκων της Ηπείρου και της Στερεάς, που ως «κλέφτες» ή «αρματολοί» είχαν κάνει συνηθία της ζωής τους τα άρματα.

Η επιστήμη της λαογραφίας ξεχώρισε δύο μεγάλες κατηγορίες δημοτικών τραγουδιών: τα «κυρίως άσματα που συνοδεύουν όλες τις εκδηλώσεις του βίου και των προηγμένων στον πολιτισμό λαών» και τα «διηγηματικά» ή «επύλλια» (Ballades).

Ο λαός τα τελευταία τα ονομάζει «παραλογές» και είναι τα λογοτεχνικά αρτιότερα και τα περισσότερο ενδιαφέροντα.

Τα πιο υποτυπώδη από τα «κυρίως άσματα» είναι τα εργατικά, όσα κρατούν το ρυθμό σε μια εργασία του ανθρώπου (αλεστικά ή κωπηλατικά), κατά πολλούς τα πρώτα άσματα που δημιούργησε ο άνθρωπος, καθώς και όσα συνδέονται με διάφορες εορτές και λαϊκά έθιμα, όπως π.χ. τα κάλαντα.

Μια μεγάλη κατηγορία τραγουδιών είναι τα παιδικά, όσα τραγουδούν τα ίδια τα παιδιά ή όσα τραγουδούν οι μεγάλοι γι' αυτά· τέτοια είναι τα «ταχταρίσματα» (που τα λένε οι μανάδες όταν χορεύουν στα χέρια τους το μωρό) ή τα «νανουρίσματα»· από αυτά μερικά διακρίνονται για το λυρισμό τους:

Κοιμήσου αστρί, κοιμήσου αυγή, κοιμήσου νιο φεγγάρι,

κοιμήσου που να σε χαρεί, ο νιος που θα σε πάρει.

Κοιμήσου που παράγγειλα στην Πόλη τα χρυσά σου, στη Βενετιά τα ρούχα σου και τα χρυσαφικά σου.

Στα κυρίως άσματα τάσσονται και όσα είναι δεμένα με τα πιο σημαντικά περιστατικά στη ζωή του ανθρώπου: αγάπη, ξενιτιά, θάνατος.

Αγάπη: Κεντρικό πρόσωπο είναι η νέα κόρη με κύριο συναίσθημα τον έρωτα. Ανάμεσα στα τραγούδια της «αγάπης» ο Baud Bony ξεχωρίζει μια ομάδα, όπου το κεντρικό πρόσωπο είναι επίσης μια κόρη, όχι όμως ο τύπος της κόρης-παρθένου, αλλά της κόρης-ερωμένης ή της άπιστης συζύγου. Τα τραγούδια αυτά προδίδουν μια χαλάρωση των ηθών και δημιουργήθηκαν από το 13ο αιώνα μέχρι τον 16ο αιώνα.

Η ξενιτιά: Ιδιαίτερη σημασία και ξεχωριστό περιεχόμενο έχουν τα τραγούδια της ξενιτιάς. Η φτωχή γη που διώχνει τον Έλληνα μακριά από την πατρίδα του, είναι θέμα συνηθισμένο στην ελληνική ποίηση και μας βοηθεί να δούμε πόσο μεγάλος είναι ο σύνδεσμος των Ελλήνων με τον τόπο τους. Το σταθερό μοτίβο των τραγουδιών της ξενιτιάς είναι ο πόθος της επιστροφής. Η ξένη γη δεν αγαπάει και δεν αγαπιέται. Η γυναίκα του ξένου τόπου δεν πονεί τον ξενιτεμένο. Ύμνος στον τόπο, στη στενή πατρίδα και στο σπίτι είναι τα τραγούδια της ξενιτιάς:

την ξενιτιά, την αρφανιά, την πίκρα, την αγάπη, τα τέσσερα τα ζύγιασαν, βαρύτερ' είν' τα ξένα.

Ο θάνατος: Ανώτερο λυρισμό και γνήσιο πάθος δείχνουν και τα τραγούδια για το θάνατο αγαπημένων προσώπων, τα μοιρολόγια (η λέξη είναι βυζαντινή), «το πλουσιότερο τμήμα μέσα στη νεοελληνική δημοτική ποίηση» γράφει ο C. Fauriel. Το μοιρολόγι συνηθίζεται σε όλους τους λαούς. Στην αρχαία Ελλάδα το βρίσκουμε διαδεδομένο στην Ιλιάδα. Ο λαός φύλαξε στα μοιρολόγια του την αρχαία ελληνική αίσθηση, τελείως ανεπηρέαστη από τη χριστιανική εσχατολογία. Δεν υπάρχει διάκριση ανάμεσα στην Κόλαση και στον Παράδεισο· οι νεκροί πάνε στον «κάτω κόσμο», που είναι μαύρος και αραχνιασμένος, και δε χαίρονται πια τον «απάνω κόσμο» με τις χαρές και τις ομορφιές του. Πολλά από τα μοιρολόγια, καθώς θρηνούν το χαμό του νεκρού, ψάλλουν τις ομορφιές της άνοιξης και της φύσης:

Δε σόπρεπε, δε σόμοιαζε στη γη κρεβατοστρώση
μον σόπρεπε μον σόμοιαζε στου Μάη το περιβόλι,
ανάμεσα σε δυο μηλιές, σε τρεις νεραντζοπούλες,
να πέφτουν τ' άνθ' απάνω σου, τα μήλα στην ποδιά σου,
τα κρεμεζογαρούφαλα τριγύρω στο λαιμό σου.

Μια ιδιαίτερη κατηγορία μοιρολογίων κινείται γύρω από το Χάρο, την τραγική προσωποποίηση του θανάτου που έπλασε ο λαός από το Χάρωνα, τον πορθμέα των αρχαίων. Ο λαός τον φαντάζεται πελώριο στο ανάστημα, αδάμαστο, μαυροφορεμένο και καβαλάρη που σέρνει τους πεθαμένους στ' αλόγο του και σκορπίζει παντού τη φρίκη.

Στο πανηγύρι του χωριού σπάνια ακούει κανείς δύο πολύ ωραία δημοτικά τραγούδια. Είναι πολύ παλιά, αλλά μάλλον όχι τόσο, ώστε να εντάσσονται στα γνήσια δημοτικά τραγούδια.

A. Για πες μας Χάρε να χαρείς, εσύ που 'σαι στον Άδη, οι μερακλήδες πώς περνούν, στο μαύρο το σκοτάδι.

Έχουν κρασί να πίνουνε, κλαρίνα να βαράνε, έχουν κορίτσια όμορφα, μαζί τους να γλεντάνε.

Για πες μας για τους πλούσιους, με τους πολλούς παράδες, κι η μαύρη η φτωχολογιά, πώς ζουν οι φουκαράδες κ.λπ.

B. Ποιος πλούσιος γιε μου απέθανε

και πήρε βιος γιε μου μαζί του.

Πήρε τρεις πήχες σάβανο,

να ντύσει ο μαύρος το κορμί του.

Πλούσιοι και φτωχοί πεθαίνουν

και στο ίδιο χώμα μπαίνουν, κ.λπ.

Αυτά τα χορεύουμε αργά το πρωί, στα γόνατα, και τρυπάμε και τα παντελόνια. Η διασκέδαση με το δημοτικό τραγούδι πολλές φορές εξελίσσεται και με την προσέγγιση του θανάτου.

Στην ανώτερη βαθμίδα των δημοτικών τραγουδιών ετάξαμε τα «διηγηματικά». Μπορούμε να τα μοιράσουμε σε δύο κατηγορίες: στα «ακριτικά» και στα κυρίως διηγηματικά, αυτά που ο λαός ονομάζει παραλογές. Τις πρώτες αρχές των διηγηματικών αυτών τραγουδιών ο Στίλπων Κυριακίδης μπόρεσε με ισχυρά επιχειρήματα να τις ανιχνεύσει ως τα χρόνια της ύστερης αρχαιότητας. Η ίδια η λέξη τραγούδι μας οδηγεί άλλωστε στην αρχαιότητα, και ξέρουμε ότι κίολας από τον 1ο μ.Χ. αιώνα η λέξη τραγωδία εσήμαινε το άσμα. Χαρακτηριστικό των παραλογών είναι το υπερφυσικό στοιχείο που υπάρχει παντού. Ο πολεμιστής συνομιλεί με τ' αλόγο του, τα αλόγα (σύντροφοι του πολεμιστή) υψώνονται κι αυτά σε μια σφαίρα ευγενική και ηρωική.

Θα τελειώσω με το τραγούδι του νεκρού αδερφού που είναι, κατά την άποψη πολλών μελετητών, το πιο συνταρακτικό στην τραγικότητά του.

Του νεκρού αδερφού

Μάνα με τους εννιά σου γιους και με τη μια σου κόρη, την κόρη τη μονάκριβη την πολυαγαπημένη, την είχες δώδεκα χρονώ κι ήλιος δε σου την είδε! Στα σκοτεινά την έλουζε, στ' άφεγγα τη χτενίζει, στ' άστρι και τον αυγερινό έπλεκε τα μαλλιά της. Προξενητάδες ήρθαν από τη Βαβυλώνα, να πάρουνε την Αρετή πολύ μακριά στα ξένα. Οι οχτώ αδερφοί δε θέλουνε κι ο Κωνσταντίνος θέλει. «Μάνα μου, κι ας τη δώσουμε την Αρετή στα ξένα, στα ξένα κει που περπατώ, στα ξένα που πηγαίνω, αν πάμ' εμείς στην ξενιτιά, ξένοι να μην περνούμε.» «Φρόνισμος είσαι, Κωσταντή, μ' άσκημα απιλογήθης. Κι α μόρτει, γιε μου, θάνατος, κι α μόρτει, γιε μου αρρώστεια,

κι αν τύχει πίκρα γη χαρά, ποιος πάει να μου τη φέρει;» «Βάλλω τον ουρανό κριτή και τους αγιούς μαρτύρους, αν τύχει κι έρτει θάνατος, αν τύχει κι έρτει αρρώστεια, αν τύχει πίκρα γη χαρά, εγώ να σου τη φέρω.»

Και σαν την επαντρέψανε την Αρετή στα ξένα, κι εμπήκε χρόνος δίσεκτος και μήνες οργισμένοι κι έπεσε το θανατικό, κι οι εννιά αδερφοί πεθάναν, βρέθηκε η μάνα μοναχή σαν καλαμιά στον κάμπο. Σ' όλα τα μνήματα έκλαιγε, σ' όλα μοιρολογιόταν, στου Κωσταντίνου το μνημείο ανέσπα τα μαλλιά της.

«Ανάθεμά σε, Κωσταντή, και μυριαναθεμά σε, σπού μου την εξόριζες την Αρετή στα ξένα! το τάξιμο που μου 'ταξες, πότε θα μου το κάμεις; Τον ουρανό 'βαλες κριτή και τους αγιούς μαρτύρους, αν τύχει πίκρα γη χαρά, να πας να μου τη φέρεις.»

Από το μυριανάθεμα και τη βαριά κατάρα, η γης αναταράχτηκε κι ο Κωσταντής εβγήκε. Κάνει το σύγνεφο αλόγο και τ' άστρο χαλινάρι, και το φεγγάρι συντροφιά και πάει να της τη φέρει.

Παίρνει τα όρη πίσω του και τα βουνά μπροστά του. Βρίσκει την κι εχτενίζεται όξου στο φεγγαράκι.

Από μακριά τη χαιρετά κι από κοντά της λέγει:

«Αιντε, αδερφή, να φύγουμε, στη μάνα μας να πάμε.»

«Αλίμονο, αδερφάκι μου, και τι είναι τούτη η ώρα;

Αν ίσως κι είναι για χαρά, να στολιστώ και να 'ρθω,

κι αν είναι πίκρα, πες μου το, να βάλω μαύρα να 'ρθω.»

«Έλα, Αρετή, στο σπίτι μας, κι ας είσαι όπως και αν είσαι.»

Κοντολυγίζει τ' αλόγο και πίσω την καθίζει.

Στη στράτα που διαβαίνανε πουλάκια κιλαηδούσαν,

δεν κιλαηδούσαν σαν πουλιά, μήτε σαν χελιδόνια,

μόν' κιλαηδούσαν κι έλεγαν ανθρωπινή ομιλία:

«Ποιος είδε κόρην όμορφη να σέρνει ο πεθαμένος!»

«Άκουσες, Κωσταντίνε μου, τι λένε τα πουλάκια;»

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ 1930; -1-

Όπως βλέπουμε από αριστερά προς τα δεξιά: Ο Θανάσης Νασιώκας, άγνωστος, Λεμονιά Πατίκου, Βασίλης Σαχίνης, από κει και πέρα άγνωστοι. Δεύτερη και στη δεύτερη σειρά η Γλυκερία Νασιώκα, άγνωστη, Σοφία Σαχίνη (η κυρά όπως την ξέρανε οι παλιοί), στην άκρη η Αμαλία Τζώρτζη και η Ελένη Τζώρτζη. Καθιστοί η Βασιλεία Νίκου, άγνωστη, άγνωστη, άγνωστη, Ελευθερία Ρουσά, ενδιάμεσα στα παιδάκια η Νίτσα Δερμάνη, ο Γιάννης Τζώρτζης με τον αδελφό του Τέλη. (Γιώργος Δερμάνης - απ' το αρχείο μου)

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ 1930; -2-

Αυτή η φωτογραφία είναι συνέχεια της προηγούμενης ή η προηγούμενη της. Οι μισοί σχεδόν συγχωριανοί μας δεν ποζάρουν στο φακό. Αυτοί που μένουν έχουν μετατοπισθεί σε άλλες θέσεις. Φαίνεται καθαρά ότι θέλουν να δείξουν σε πρώτο πλάνο τις χρυσοποίκιλτες ζαγορίσιες φορεσιές. Πάνω στους όρθιους, δεξιά, προστέθηκε η Ελένη Γούσια. Στην ίδια θέση αμετακίνητος ο Τέλης Τζώρτζης. Ποιο είναι όμως το μέρος που τραθήχτηκαν αυτές οι φωτογραφίες; (Γιώργος Δερμάνης - απ' το αρχείο μου)

«Πουλάκια είναι κι ας κελαηδούν, πουλάκια είναι κι ας λένε.»
Και παρεκεί που πάγαιναν κι άλλα πουλιά τους λένε:
«Δεν είναι κρίμα κι άδικο, παράξενο μεγάλο,
πως περπατούν οι ζωντανοί με τους απεθαμένους!»
«Άκουσες, Κωνσταντίνε μου, τι λένε τα πουλάκια;
πως περπατούν οι ζωντανοί με τους απεθαμένους!»
«Απρίλης είναι και λαλούν και Μάης και φωλεύουν.»
«Φοβούμαι σ' αδερφάκι μου, και λιβανιές μυρίζεις.»
«Εχτές βραδύς επήγαμε πέρα στον Αϊ-Γιάννη,
κι εθύμιασέ μας ο παπάς με περισσό λιβάνι.»
Και παρεμπρός που πήγανε, κι άλλα πουλιά τους λένε:
«Για ιδές θάμα κι αντίθαμα που γίνεται στον κόσμο,
τέτοια πανώρια λυγερή να σέρνει ο πεθαμένος!»
Τ' άκουσε πάλι η Αρετή κι εράγισε η καρδιά της.
«Άκουσες, Κωνσταντάκη μου, τι λένε τα πουλάκια;»
«Άφησ' Αρέτω, τα πουλιά κι ό,τι κι α θέλ' ας λένουν.»
«Πες μου, πού είναι τα κάλλη σου, και πού είν' η λεβεντιά
σου, και τα ξανθά σου τα μαλλιά και τ' όμορφο μουστάκι;»
«Έχω καιρό π' αρρώστησα και πέσαν τα μαλλιά μου.»
Αυτού σιμά, αυτού κοντά στην εκκλησιά προφτάνουν.
Βαριά χτυπά τ' αλόγου του κι απ' εμπροστά της χάθη.
Κι ακούει την πλάκα και βροντά το χώμα και βοίζει.
Κινάει και πάει η Αρετή στο σπίτι μοναχή της.
Βλέπει τους κήπους της γυμνούς, τα δέντρα μαραμένα
βλέπει το μπάλαμο ξερό, το καρυοφύλλι μαύρο,
βλέπει μπροστά στην πόρτα της χορτάρια φυτρωμένα.
Βρίσκει την πόρτα σφραλιστή και τα κλειδιά παρμένα,
και τα σπιτοπαράθυρα σφιχτά μανταλωμένα.
Κτυπά την πόρτα δυνατά, τα παραθύρια τρίζουν.
«Αν είσαι φίλος διάβαινε, κι αν είσαι εχθρός μου φύγε,
κι αν είσαι ο Πικροχάροντας, άλλα παιδιά δεν έχω,
κι η δόλια η Αρετούλα μου λείπει μακριά στα ξένα.»
«Σήκω, μανούλα μου, άνοιξε, σήκω, γλυκιά μου μάνα.»
«Ποιος είν' αυτός που μου χτυπάει και με φωνάζει μάνα;»
«Άνοιξε, μάνα μου, άνοιξε, κι εγώ είμαι η Αρετή σου.»
Κατέβηκε, αγκαλιάστηκαν κι απέθαναν κι οι δύο.

ΠΗΓΕΣ:

1. Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας - ΛΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΗ.
2. Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑ.
3. Ρωμαίικα τραγούδια, ARL. PASSOW.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΙΟΥΛΑΣ

ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΤΗΛΗ

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΑΛΙΟΥ ΣΤΗ ΣΤΟΜΑΤΙΚΗ ΚΟΙΛΟΤΗΤΑ

Του ΧΕΙΡ. ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΡΑΒΙΔΑ

Το σάλιο ρέει συνέχεια μέρα και νύχτα. Αυτή η εκροή αυξάνεται πολύ από τα στοματικά και οσφρητικά ερεθίσματα, καθώς επίσης και από τον πόνο και τους ψυχολογικούς παράγοντες. Η έκκριση του σάλιου ελαπώνεται κατά τη γεροντική ηλικία, από διάφορες ασθένειες των σιαλογόνων αδένων, από την ακτινολογία και από πολλά φάρμακα.

Εκτός από το ρόλο του σάλιου στην πέψη των τροφών, παρέχει και ένα προστατευτικό κάλυμα για τους στοματικούς ιστούς.

Όταν η έκκρισή του ελαπώθει, όπως συμβαίνει στην ξηροστομία, ο βλενογόνος γίνεται τραχύς και ξηρός, η γλώσσα κόκκινη και λεία, σχηματίζονται μεγάλες μικροβιακές εναποθέσεις επάνω τους, σε περίπτωση ερεθισμού, οι ιστοί αιμορραγούν εύκολα, η τερηδόνα αυξάνεται.

Η προστατευτική λειτουργία του σάλιου επιτελείται με πολλούς τρόπους: 1. Η εκροή του σάλιου μετακινεί τα υπολείμματα των τροφών και τα μικροβιακά κατάλοιπα, τα οποία μπορούν έτσι να καταποθούν ή να αποβληθούν. 2. Οι γλυκοπρωτεΐνες εμποδίζουν την αφυδάτωση του στόματος ενεργώντας σαν ένας παράγοντας λιπάνσεως και σαν φραγμός

στα χημικά ερεθίσματα. 3. Λόγω του διτανθρακικού και φωσφορικού περιεχομένου του, το σάλιο ενεργεί σαν ρυθμιστικό διάλυμα, έναντι των οξέων που προέρχονται από τις τροφές. 4. Τα μεταλλικά στοιχεία που περιέχει βρίσκονται σε συνεχή αλληλεπίδραση με τα στοιχεία της αδαμαντίνης των δοντιών. 5. Περιέχει μια σειρά από μικροβιακούς παράγοντες, όπως: αντισώματα, μια ποικιλία ενζύμων δρώντων εναντίον πολλών μικροβίων συμπεριλαμβανομένων των στρεπτοκόκκων και των γαλακτοβακίλλων και τη λυσοζύμη, η οποία καταστρέφει ορισμένους μικροοργανισμούς (π.χ. σταφυλόκοκκους) με τη λύση των κυτταρικών τοιχωμάτων τους.

Οι μικροοργανισμοί ανευρίσκονται φυσιολογικά στο σάλιο, αλλά σε πολύ μικρότερου αριθμού από αυτούς της μικροβιακής πλάκας. Ο σιαλικός στρεπτόκοκκος είναι ο κυρίαρχος μικροοργανισμός στο ελεύθερο σάλιο.

Η αλληλεπίδραση του σάλιου και της στοματικής χλωρίδας μαζί με την επίδραση της δίαιτας, δημιουργεί μια ποικιλία εναποθέσεων επί των δοντιών, δηλαδή τις μικροβιακές πλάκες, το λευκό επίχρισμα, την οδοντική τρυγία (πέτρα) και τις χρωστικές.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

Το 1996 δεν ήταν και η καλύτερη χρονιά. Πολλοί θάνατοι, πολλά ατυχήματα, έπληξαν την τοπική κοινωνία και μας γέμισαν θλίψη.

Άφησα λοιπόν να σας υπενθυμίσω στο τέλος της χρονιάς τα ευχάριστα γεγονότα, με την ευχή η εφημερίδα μας να μας ενημερώνει για πολλά χρόνια μόνο με τέτοιες ειδήσεις.

Έτσι έχουμε στις 11 Αυγούστου την βάφτιση της κόρης του Γιώργου και της Μαρίας Κατσαλιά, που ακούει πλέον - στην γιαγιάς της - το σπάνιο όνομα Ευπροξία.

Λίγες μέρες αργότερα, έγινε ένας απλός νεανικός γάμος: του Βασίλη Μαζιανίτη με τη γλυκιά Κατερίνα Μαυρομάτη.

Θα σταθώ λίγο περισσότερο σ' αυτό το γάμο, γιατί μας ξάφνιασε ευχάριστα η παρουσία αυτοσχέδιας ορχήστρας, αποτελούμενης από κατοίκους του χωριού μας και συγκεκριμένα από τον Λάμπρο Μαζιανίτη στο κλαρίνο, τον Γιώργο Μαζιανίτη στο ντέφι, τον Δημήτρη Δερμάνη στο Ακορντεόν και πολλούς κατοίκους να τραγουδούν μαζί τους, που έφερε επάξια εις πέρας όλες τις υποχρεώσεις ενός παραδοσιακού γάμου (γλέντι στο σπίτι του κουμπάρου, συνοδεία του γαμπρού και της νύφης στην εκκλησία, χορό με όλους τους χωριανούς στην πλατεία και τέλος γλέντι μέχρι πρωίας στο σπίτι των νεογνύμφων για όλους τους συγγενείς και φίλους).

Είναι ένα γεγονός που έδειξε έμπρακτα την αγάπη των νέων μας για τα ήθη και έθιμα και κυρίως για τη μουσική παράδοση του χωριού μας, καθώς και την συμμετοχή και προσφορά όλων σε χαρές και λύπες, κάτι που απουσιάζει από πολλά γειτονικά χωριά.

Τέλος, τον Οκτώβριο, ένα μπουμπουκάκι έκανε την εμφάνισή του, ο γιος του Γιάννη και της Ντίνας Σιούλα.

Ο Μ.Α.Σ. Γρεβενιτίου εύχεται σε όλους να ζήσουν κι εμείς να τους καμαρώνουμε.

Για τον Μ.Α.Σ.
Νένα Πέτσιου

Οι κουμπάροι Χρήστος και Αθηνά Ράπτη, σέρνουν το χορό στο Μεσοχώρι. Τους κρατάνε, κατά το έθιμο, αντίστοιχα η νύφη κι ο γαμπρός. Διακρίνεται η αυτοσχέδια λαϊκή ορχήστρα.

Στον αγαπητό μας Γιάννη Σιούλα, μέλος του Δ.Σ. της Αδελφότητας και της Συντακτικής Επιτροπής της εφημερίδας μας, ευχόμαστε να του ζήσει ο γιος του και να τον καμαρώνει.

ΘΑΝΑΤΟΙ

• Πέθανε στην Αθήνα στο Τζάνειο νοσοκομείο, στις 21-11-96, σε ηλικία 88 ετών, ο Βασίλης Δερμάνης. Διετέλεσε μάγειρας στον τότε πρωθυπουργό της χώρας μας Ελευθέριο Βενιζέλο.

Έφυγε μαζί του στο Παρίσι, μετά το αποτυχημένο κίνημα του Ελευθέριου Βενιζέλου την 1η Μαρτίου του 1935. Αργότερα θα βρεθεί στην Αγγλία στο Λονδίνο, εργαζόμενος στον εφοπλιστή Λυκιάρδópουλο. Τα τελευταία χρόνια είχε αποτραβηχτεί και ζούσε στην Αίγινα.

Στα παιδιά του Πέτρο, Κατίνα και στα αδέρφια του, τα θερμά μας συλλυπητήρια.

• Στο Μέτσοβο στις 23-11-96 και σε ηλικία 81 ετών, πέθανε η συγχωριανή μας Μαρία Κουτσάφη. Στον άντρα της, το μπαρμπα-Κώστα και στα παιδιά της, τα θερμά μας συλλυπητήρια.

• Στο χωριό, στις 12-12-96 πέθανε ο Χρήστος Τζουβάρας. Οι παλιοί θα θυμούνται πόσες φορές μας διασκέδαζε με το ντέφι του. Η Αδελφότητα εκφράζει στην οικογένειά του τα θερμά συλλυπητήρια.

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

Δαλαγγέλης Αγγ.	Πέτρα	1.000
Τζώρτζης Σωτ.	Αθήνα	5.000
Δεληγιάννης Χριστ.	Δελβινάκι	10.000
Βρακότα Αγγαία	Θεσ/νίκη	6.000
Παπαμάνος Αθ.	Αθήνα	5.000
Πασπαλιάρης Φάνης	Τρίστενο	10.000
Τόδουλος Ιωάννης	Αθήνα	5.000
Ανδρεάδη Ελένη	Ιωάννινα	1.000
Γέτης Ιωάννης	»	5.000
Σκέντος Βασίλειος	»	2.000
Σκέντος Αθανάσιος	»	3.000
Πίκου Όλγα	»	5.000
Γούσιος Στέργιος	»	2.000
Παπαευσταθίου Μαρία	»	2.000
Ασπιώτης Ιωάννης	»	5.000
Νάνος Ιωάννης	»	10.000
Πέτσου Νένα	»	2.000
Καπετάνος Σωτ.	»	5.000
Φούφας Ιωάννης	Χαλκίδα	5.000

ΠΡΟΣΦΟΡΑ

Στη μνήμη των γονιών τους Δημητρίου και Χαρίκλειας, ο πρωτοπρεσβύτερος Χριστόδουλος Δεληγιάννης, ένθερμος υποστηρικτής και συνεργάτης της εφημερίδας μας και η παπαδιά του, προσέφεραν 10.000 δρχ. για την ενίσχυσή της. Τους ευχαριστούμε και τους ευχόμαστε να είναι καλά και να τους θυμούνται.

ΕΥΧΕΣ

Από τον Τάκη Παίλλα, που ζει στο Σίδνεϊ της Αυστραλίας, πήραμε μια κάρτα με τις πιο κάτω ευχές.

Τον ευχαριστούμε και του ανταποδίδουμε τις ευχές μας και την αγάπη μας.

Αγαπητοί χωριανοί, και αξιότιμα μέλη της Αδελφότητας Γρεβενιτίου. Χαίρετε.

Με αυτή την απλή αλλά και επίκαιρη κάρτα έρχομαι να σας ευχηθώ Χαρούμενα Χριστούγεννα και ο Καινούργιος Χρόνος να είναι χαρούμενος και ευτυχισμένος για εμάς και για ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Με πατριωτική αγάπη και εκτίμηση ο συγχωριανός σας Παίλλας Δημήτρης.

Θερμή παράκληση

τα γράμματα, τα μηνύματα καθώς και τα εμβάσματα να στέλνονται στη διεύθυνση:

Χρ. Τσαλίκης

Χρυσοστόμου Σμύρνης 43

111 44, Αθήνα

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συμβουλίου Περιφέρειας 6ης Εδαφικής Περιφέρειας Ν. Ιωαννίνων (Ανατολικού Ζαγορίου) συνήλθε σήμερα 20 Νοεμβρίου 1996, σε έκτακτη συνεδρίαση, μετά την αναγγελία του θανάτου της συμπατριώτισσάς μας Χρυσούλας (Χαράς) Ηλ. Κίτσιου και αφού έλαβε υπόψη τη γεμάτη ανθρωπιά πράξη των συγγενών της, οι οποίοι αποφάσισαν να δωρίσουν τα όργανά της για να σωθούν κάποιοι άλλοι συνάνθρωποί μας, αποφάσισε ομόφωνα τα εξής:

- 1) Να παραστεί αντιπροσωπεία του Δ.Σ. στην κηδεία της.
- 2) Εκφράζει τα θερμά συλλυπητήρια στους συγγενείς της.
- 3) Συγχαίρει τους συγγενείς για τη γενναία πράξη τους να δωρισθούν τα όργανά της για μεταμόσχευση σε άλλους ασθενείς συνανθρώπους μας.
- 4) Αντί στεφάνου καταθέτει στη μνήμη της το χρηματικό ποσό των 85.000 δρχ. για την αποπεράτωση του Ι. Ναού Αγίου Αθανασίου Μηλιωτάδων, τόπου καταγωγής του συζύγου της.
- 5) Το παρόν ψήφισμα να δημοσιευτεί στις τοπικές εφημερίδες των Ιωαννίνων, καθώς και στις εφημερίδες των χωριών της περιοχής μας: "Το Ζαγόρι μας", "Ο Παλμός των Μηλιωτάδων", "Βοβουσιώτικα" και "Το Γρεβενίτι".

Δεμάτι 20 Νοεμβρίου 1996

Ο πρόεδρος του Σ.Π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΙΚΑΣ

Από τον Πρόεδρο της Αδελφότητας Τριστένου κ. Γεώργιο Παπαβασιλείου, πήραμε το παρακάτω γράμμα και το δημοσιεύουμε κατά παράκλησή του.

Αθήνα, 16-12-96

ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΤΡΙΣΤΕΝΟΥ-ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Νικηταρά 8-10, 106 78 Αθήνα

Προς

Μπασαλέκου Μαριάνθη

Φανερωμένης 88

155 62 Χολαργός

Κοιν. Τσαλίκη Χρήστο

Κονίδα Αγγέλα

Μπίζου Βασιλική

Η Αδελφότητα Τριστένου για μια ακόμη φορά σας απευθύνει τα θερμά της συλλυπητήρια για το χαμό του Αγαπημένου σας συζύγου και με το γράμμα αυτό, σας ανακοινώνει ότι:

Ο Χρήστος Τσαλίκης διέθεσε για σκοπούς της αδελφότητας στη μνήμη του νονού του Βασίλη το ποσό των 30.000 δραχμών.

Η Αγγέλα Κονίδα για τον ίδιο σκοπό στη μνήμη του συζύγου σας Βασίλη διέθεσε το ποσό των 10.000 δραχμών.

Η Μπίζου Βασιλική για τον ίδιο σκοπό στη μνήμη του συζύγου σας Βασίλη διέθεσε το ποσό των 10.000 δραχμών.

Η Αδελφότητα Τριστένου ευχαριστεί τους παραπάνω για την προσφορά τους και παρακαλεί τον υπεύθυνο σύνταξης της εφημερίδας «ΤΟ ΓΡΕΒΕΝΙΤΙ» να φιλοξενήσει σε ειδική στήλη τις προσφορές αυτές.

Τελειώνοντας, το Διοικητικό Συμβούλιο της Αδελφότητας εύχεται σε σας και τις οικογένειές σας Καλά Χριστούγεννα και Ευτυχισμένη Χρονιά.

Με τιμή
ο πρόεδρος
Γιώργος Παπαβασιλείου

ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΑ V

Του Δημ. Ράιου

Επίκουρου Καθηγητή Κλασικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Τοπωνύμια του χωριού μας που παρουσιάσαμε σε προηγούμενα τεύχη:

Γρεβενίτι (βλάχ. **Grebenitsa**, < σλαβ. **gre-benu** "πλαγιά, βράχος")· **Παντούρι** (< βλάχ. **Padure** "δάσος" < λατιν. **palus** και **palude** "τόπος με πυκνή βλάστηση")· **Κόντρου** (το **Μεσοχώρι** < λατιν. **quadrus** "τετράγωνος")· **Γκιγκόρου** (< σλαβ. **bigor** ή **bigar** "πουρί")· **Ζνιέουρα** (βλάχ. **Zn'auri**, με σλαβ. ρίζα)· **Μοάρα** (**Μύλος** < λατ. **molla** "μύλος")· **Φαντανεάλι** (βλάχ. **Findineale**, πληθ. του **findineaua** "μικρή πηγή" < βλάχ. **fintina** "βρύση, πηγή" < λατιν. **fontana** < **fons**)· **Μπάλτα** από το παλ. βλάχ. **balta**: "έλος")· **Καϊμάνη** (ή **Καϊμάνι**: βλάχ. **Kaimani**)· από το τουρκ. **kaynama** < ρήμα **kaynamak** "αναβλύζω")· **Τσιέγκι** (< βλάχ. **cengiu** < τουρκ. **tchenk**, -gi "τσιγγέλι")· **Τορός του αλόγου** ή **τ' Αγίου-Δημήτρη** (βλάχ. **Torlu a calui** ή **Torlu di l'ayiu Dimitri**: από τα βλάχ. **toru** "τορός" και **calu** "άλογο" < λατιν. **caballus** "αχθοφόρος ίππος")· **Σιμτ-Ιλία** (ελλην. **Προφήτ' Ηλίας**) από τα βλάχ. **simt'** = **si\mtu** < λατιν. **sanctus** "άγιος" + **Ilie** < ελλην. **Ηλίας**)· **Στι-Μαρία** (ελλην. **Παναγία**: από το λατιν. **Santa Maria**)· **Στι-Βίνιρι** (από το λατιν. **sancta Veneris** [**dies**] και **sancta Venere**: "Αγία Παρασκευή")· **Σταυρός** (βλάχ. **Krutse**: από το λατιν. **crux**, αιτιατ. **crucem** "σταυρός")· **Άγκρουλου αλ Βράνου** (από το βλάχ. **agru** < λατιν. **ager**, αιτ. **agrum** "αγρός" και βαφτιστικό **Vranu**: **Βράνος** < ?βουλγαρ. **vran** "μαύρος")· **Βάλεα αράουα** (από το βλάχ. **vale** < λατιν. **vallis**, αιτ. **vallem** "κοιλάδα, λάκκος" και το επίθ. **araua**, θηλ. του **arau** "κακός" < λατιν. **reus** "υπόδικος")· **Βάλεα αλ Χαμίτη** (από το βλάχ. **vale** και το τουρκ. κυριών **Χαμίτ**)· **Βάλεα μπάλια** (από το βλάχ. **vale** και το επίθ. **balia**, θηλυκ. του **balii** "στικτός, παρδαλός")· **Βάλεα μάρε** (από το βλάχ. **vale** και το επίθ. **mare** "μεγάλος" < λατιν. **mas**, **maris**)· **Βάλεα ντι λα γίτε** (από το βλάχ. **vale** και **γίτε** "κλήμα" < λατιν. **vitis**, αιτ. **vitem**)· **Βουρτόπι** (βλάχ. **Vurtope**: από το σλαβ. **vurtupu** "κήπος, σπηλιά")· **Κινικί** (ελλ. **Καναβίστρες**: από το βλάχ. **cinipa** < λατιν. ***canepa** και **can-nabis** < αρχ. ελλην. **κάνναβις**)· **Καρπινέτου** (από το βλάχ. **carpinu** "γράβος" < λατιν. **carpinus**, και τη βλάχ. κατάλ. **-etu** < λατ. **-etum**)· **Μόρτου** (από το βλάχ. **mortu** < λατιν. **mortuus** "νεκρός")· **Σακούλιου** (από το βλάχ. **sakuliu** < ελλ. **σακκούλιον**)· **Πούντεα αλ Νάσιου** (< βλάχ. **punte** < λατιν. **rons**, αιτ. **rontem** "γεφύρι" + κυριών. **Νάσιου** < **Νάσιος** < **Αθανάσιος**)· **Πούντεα ντι Ν Τζίπιανε** (< βλάχ. **punte** + τοπων. **Τσίπιανε** < ?τουρκ. **Τζηπεανέ** ή **Τζουπχανέ** "πυριτιδαποθήκη")· **Βαρκό(λου)** (< ελλ. **βαρκό** < **βαρύς** + κατάλ. **-ικός**)· **Κινίκου** (< βλάχ. **kinu** < λατ. **pinus** "πεύκο" + υποκοριστ. κατάλ. **-iku**)· **Τράγκα** (< βλάχ. **tragu** (< λατ. **trago**, **traho** "σύρω")· **Φάγκου** (< λατιν. **fagus** "οξυά")· **Γκάβρα αλ Γκιόννη** (< βλάχ. **gavra** "τρύπα, φωλιά" < λατ. ***cavula** < **cavum** "κοίλωμα" + αλβ. βαφτιστ. και επών. **Γκιόννης**).

Υπενθυμίζουμε πάντα πως κάθε είδους βοήθεια (προσθήκες τοπωνυμίων, προτεινόμενες ερμηνείες, σχετικές τοπικές ή οικογενειακές παραδόσεις, διορθώσεις κ.λπ.) είναι

ευπρόσδεκτη (στη διεύθυνση **Ιερ. Γερβασιού 53, 45 221 - Γιάννενα**: τηλ. 0651 - 38218).

Λα Φιντίνα ντι λα Κρίζα ή **ντι ν Γκρίζα** (**La fintina di la Krija** ή **di n Grija**). Ελλην. απόδοση "στη βρύση στην Κρίζα".

Δίκρουνη σκεπαστή βρύση με το πιο κρύο νερό στο χωριό, στην ομώνυμη κεντρική συνοικία, κάτω από την τοποθεσία **Γκιγκόρου**.

Περιφραστικό τοπων. από το εμπρόθ. έναρθρο βλάχ. ουσ. **fintina** "βρύση, πηγή" (< λατιν. **fontana**: βλ. και ρουμαν. **fintina**, ιταλ. **fontana**, γαλ. **fontaine**, ισπαν. **fuelle**) και το εμπρόθετο τοπων. **Κρίζα** (**Krija**), άγνωστης καταγωγής και σημασίας.

Λα Φιντίνα ντι λα Λιάσιου (**La fintina di la Liasu**). Ελλην. απόδοση "στη βρύση στο Λιάσιου".

Δίκρουνη σκεπαστή βρύση με εξαιρετικό νερό στην ομώνυμη συνοικία, στις ανατολικές παρυφές του χωριού και νοντά στο δάσος της **Τούφας**, κάτω από την τοποθεσία **Ν Χάου**.

Περιφραστικό τοπων. από το εμπρόθ. βλάχ. ουσ. **fintina** (βλ. προηγ. λήμμα) και το εμπρόθ. τοπων. **Λιάσιου** (**Liasu**). Το τελευταίο σύμφωνα με μια πιθανή ετυμολογία, φαίνεται να κατάγεται από το σλαβ. **Iesu** "δάσος". Πρέπει πάντως να παρατηρήσουμε ότι το δάσος που περιβάλλει το χωριό δηλώνεται από τους ντόπιους με άλλα ονόματα (**Λα Τούφα**, **Μ Μπαντούρε**, **Λα Τράγκα**, **Λα Τζουγκουλίτα**, **Ν Χάου** κλπ.) και ποτέ με το όνομα **Λιάσιου**. Ωστόσο και οι άλλες ετυμολογικές προτάσεις που έχουν διατυπωθεί (από το παλιό βλάχ. **leása** "πόρτα μαντριού με κλαδιά" ή το βλάχ. **λέσιου**: **Iesu** "ξαπλωμένος, λιπόθυμος, πτώμα, πεθαμένος", καθώς το τοπωνύμιο βρίσκεται κοντά σε ένα παλιό μνήμα (πρβλ. τοπων. **Λα Μόρτου**) δεν φαίνονται πειστικότερες.

Λα Φιντίνα ντι λα Σιάρα (**La fintina di la Sára**). Ελλην. απόδοση: "στη βρύση στη Σιάρα".

Δίκρουνη σκεπαστή βρύση στα δυτικά του χωριού και στα δεξιά του δρόμου που οδηγεί στον Άγιο Δημήτρη. Περιφραστικό τοπων. από το εμπρόθ. έναρθρο βλάχ. ουσ. **fintina** (βλ. προηγούμεν. τοπων.) και το εμπρόθετο βλάχ. προσηγορικό **σιάρα** που χρησιμοποιείται ακόμη και στην περιοχή (**sára** < λατιν. **sera** "πριόνι" πρβλ. ισπαν. **sierra**) "πριόνι", ιδιαίτερα "το μεγάλο πριόνι των παλιών υλοτόμων για το χειρισμό του οποίου χρειαζόνταν δύο άτομα".

Με δεδομένη τη μεγάλη υλοτομική παράδοση του χωριού, η προτεινόμενη ετυμολογία φαίνεται σχεδόν σίγουρη, πολύ περισσότερο που στην ίδια περιοχή υπάρχουν και σήμερα άφθονα δέντρα και νερά που σχηματίζουν έναν μικρό καταρράκτη, γεγονός που εναρμονίζεται θαυμάσια με μια πιθανή παλιότερη υλοτομική εγκατάσταση ή ένα πριστήριο ξύλου.

Αντίθετα όλες οι άλλες ετυμολογίες που προτάθηκαν ως σήμερα (από το ελλην. **σαρώνω** ή το βουλγαρ. **tsar** "μπίλια, σφαίρα" ή ακόμη από τον ήχο **sar-sar** που κάνουν τα χαλίκια που κατρακυλάνε) πρέπει να απορριφθούν, αφού δεν παίρνουν υπόψη τους ούτε το βαχόφωνο γλωσσικό ιδίωμα του χωριού ούτε την τοπογραφία ή την πιθανή παλιότε-

ρη χρήση της τοποθεσίας.

Λα Φιντίνα α Φούρλουι ή **α Φούρλουρι** (**La fintina a Furlui** ή **a Furluri**). Ελλην. απόδοση: "στη βρύση του Κλέφτη" ή "των Κλεφτών".

Βρύση στα βόρεια του χωριού, μέσα στο δάσος και σε μεγάλη απόσταση από την κατοικημένη περιοχή, κάτω από την τοποθεσία **Πάντεα α Γουμάρλουι** και δίπλα στην **Πάντεα α Φεάτιλ'ι**, όπου κατέφευγαν παλιά οι κλέφτες για νερό.

Από το εμπρόθ. βλάχ. ουσ. **fintina** (βλ. προηγούμεν. τοπων.) και τη γεν. του βλάχ. προσηγ. **φούρου** (**furu** < λατ. **fur** και μεταγενέστ. **fure**: πρβλ. ρουμαν. **fur**, ιταλ. **furo**, αρχ. γαλλ. **fur** κλπ.) "κλέφτης".

Λα Πάντεα ή Μ Μπάντε α Γουμάρλουι (**La Pádea** ή **Mbádea a Gymárlui**). Ελλην. απόδοση "στην Πάντεα α Γουμάρλουι" (ή πιο εξελληνισμένα "στο Γαϊδουρολίβαδο" ή στη **Γαϊδουρόραχη**).

Σιάδι στα βόρεια υψώματα της περιοχής και σε μεγάλη απόσταση από το χωριό. Το τοπωνύμιο από εμπρόθ. βλάχ. ουσιαστ. **πάντε** (**pade** < σλαβ. **radí** ή αρχ. ελλην. **πέδον**) "επίπεδη επιφάνεια, σιάδι, πλατεία, λιβάδι", και την έναρθρη γενική του επίσης βλάχ. προσηγορικού **γουμάρου** (**gymáru** < ελλην. **γομάρι**) "γαϊδούρι".

Πιθανότερη ερμηνεία του τοπωνυμίου είναι: "σιάδια όπου παλιά αφήνανε στη διάρκεια του καλοκαιριού για βοσκή τα γαϊδούρια του χωριού". Αντίθετα λιγότερο πιθανή φαίνεται η προτεινόμενη εξήγηση: "από τη μεγεθυντική χρήση της λέξης **γάιδαρος** στη σύνθεση", αφού σε μια τέτοια περίπτωση το τοπωνύμιο θα είχε τη μορφή **Γουμαροπάντεα** ή **Γουμαροτζεάνα**.

Λα Πάντεα ή Μ Μπάντε α Φεάτιλ'ι (**La Pádea** ή **Mbádea a Feátill'i**). Ελλην. απόδοση: "στην Πάντεα α Φεάτιλ'ι" και πιο εξελληνισμένα "στης **Λυγερής**".

Μεγάλο σιάδι στα βόρεια και σε μεγάλη απόσταση από το χωριό, κοντά στην **Πάντεα α Γουμάρλουι**. Το όνομά του σχηματίστηκε από το εμπρόθ. βλάχ. προσηγορικό **πάντε** (**páde**: βλ. προηγ. τοπων.) και την έναρθρη γενική του βλάχ. ουσ. **φεάτα** (**feáta** < λατιν. **feta** ή **foeta** "εγκυμονούσα γυναίκα", "λεχώνα", "κοπέλα, κορίτσι" (πρβλ. ρουμαν. **fata**).

Λα Παντίκα ή Μ Μπαντίκα (**La Padica** ή **Mbadica**). Ελλην. απόδοση "στην Παντίκα".

Μικρό σιάδι στα ανατολικά του χωριού, πάνω από τη θέση **Γριβινέσια**, μέσα στο δάσος της **Τούφας**. Το όνομά του σχηματίστηκε από το εμπρόθ. βλάχ. προσηγορικό **πάντε** (**páde**: βλ. προηγ. τοπων.) και την υποκοριστική κατάληξη θηλ. γένους **-ικα** (**-ica**): "μικρό σιάδι".

Λα Πάντεα ή Μ Μπάντε Μάρε (**La Pádea** ή **Mbádea Máre**). Ελλην. απόδοση "στο Πανταμάρι".

Μεγάλη επίπεδη θέση με καλλιεργούμενες εκτάσεις στα βόρεια και σε αρκετή απόσταση από το χωριό. Από το εμπρόθ. βλάχ. προσηγορικό **πάντε** (**páde**: βλ. προηγ. τοπων.) και το βλάχ. επίσης επίθετο **μάρε** (**máre** "μεγάλος" < λατιν. **mas**, **maris** "αρσενικός, ανδρικός": ρουμαν. **mare**) "μεγάλο σιάδι".

(Συνεχίζεται)

«Αξία έχει ό,τι δεις, όχι ό,τι ακούς»

Του Γιάννη Σιούλα

Στο χωριό μας παλιά ερχότανε Ειρηνοδίκης, από το Μέτσοβο, και δίκασε αγροζημιές και άλλες μικροδιαφορές.

Μάρτυρας σε μια δίκη ήταν μια πανέξυπνη γριά. Στην ερώτηση του Ειρηνοδίκη τι είδε, απάντησε:

«Δεν είδα τον τσακωμό, αλλά άκουσα τις φωνές τους, γιατί τα σπίτια μας είναι πολύ κοντά».

«Δεν έχει αξία η μαρτυρία σου», είπε ο Ειρηνοδίκης, «γιατί δεν είδες. Μόνον ό,τι δεις έχει αξία, όχι ό,τι ακούς».

Η γριά, φουρκισμένη, γύρισε να φύγει. Πριν βγει όμως από την πόρτα, αποχαιρέτισε τον Ειρηνοδίκη μ' ένα πικρό εκφύσημα αερίων!

Ο Ειρηνοδίκης, έξω φρενών, φώναξε στη γριά να γυρίσει πίσω και της είπε ότι θα τη δικάσει για «προσβολή δικαστηρίου».

«Γιατί;» ρώτησε η γριά. «Τι έκανα;»

«Γι' αυτό που έκανες και άκουσα», είπε ο Ειρηνοδίκης.

«Είδες τίποτα;» ρώτησε η γριά.

«Δεν είδα, αλλά άκουσα», είπε οργισμένος ο Ειρηνοδίκης.

«Δεν έχει αξία, μόνον αν είδες κάτι, έχει αξία», είπε η γριά και καμαρωτή αποχώρησε από το δικαστήριο.

Το παραπάνω μου το διηγήθηκε κάποιος, δε θυμάμαι ποιος. Πόσο αληθινό ή ψεύτικο είναι, δεν ξέρω. Πάντως, είναι ωραίο και, προπάντων, διδακτικό!

ΑΔΕΙΕΣ ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ

Του Γ. Κέφαλου

Κάποτε υπήρχε ένα χωριό με τα σπίτια του τα πετρόχτιστα και τα πλακοσκεπάστα, με τα καλντερίμια του, με τις πέτρινες βρύσες του.

Ήρθαν οι Γερμανοί (τότε και σήμερα αφέντες της Ευρώπης), τα κάψανε μέχρι θεμέλιο (έτσι τους άρεσε), δεν τα αποζημιώνουν (έτσι τους αρέσει...) και κανένας δεν τους σηκώνει τη φωνή (και ποιος έχει τα κότσια και τη μαγκιά να το κάνει...).

Εμάς μας βολέψανε σε κάτι κουτάκια 7x5 χτισμένα όπως-όπως, σκεπασμένα με αλουμινόφυλλο, **προσωρινή στέγαση** τα είπανε, και μ' αυτά μείναμε να πορευόμαστε στριμωγμένοι, φαμίλιες ολόκληρες.

Αρκετοί χτίσαμε καινούργια, τούβλο, σοβά και κεραμίδι, σύγχρονα, άνετα, αλλά όχι παραδοσιακά σπίτια. Έτσι βολευτήκαμε, έτσι κάναμε και δεν αισθανόμαστε την ανάγκη να ζητήσουμε συγγνώμη από κανέναν.

Έρχεται όμως το υπουργείο Πολιτισμού και βγάζει φιρμάνι: Παραδοσιακοί οικισμοί και θα πρέπει να χτίζονται με πέτρα και να σκεπάζονται με κεραμίδια, να μπαίνουν ξύλινα κουφώματα και πάει λέγοντας, αλλιώς δεν έχει ρεύμα.

Θα πρέπει να πληρώνουμε σχέδια, άδειες, επιβλέψεις, ό,τι πληρώνει ο κάτοικος της πόλης. Δεν έχουμε δικαίωμα να βάψουμε, ούτε να σοβαντίσουμε μόνοι μας, θα πρέπει να συνδράμουμε το προβληματικό ΙΚΑ.

Έλεος, άρχοντές μου, εκλιπαρούμε τις εξοχότητές σας, (κι ας σας ψηφίσαμε για να σκέφτεστε το λαό) σκεφτείτε λογικά! Εφτακόσια χιλιάδικα για ένα τριάρι και άδεια οικοδομής για ένα καμινέ ή ένα καλύβι, πάει πολύ. Πώς θα αναπτυχθούν τα χωριά, πώς θα γυρίσει ο κόσμος;

Τα παραδοσιακά σπίτια είναι ωραία, αλλά, αγάδες μου, ΤΩΡΑ τα θυμηθήκατε, τώρα που γέμισαν τα χωριά στο πέταλο του Βάρδα τούβλο, σοβά και αλουμίνιο; Τώρα είναι αργά. Αφήσατε, ή μάλλον εξωθήσατε τον κόσμο να φύγει στις πόλεις, αφήσατε χωρίς αποζημιώσεις τα χωριά, αφήσατε να χτιστούν ξανά άναρχα, γέμισαν τα καλντερίμια τοιμέντο και ασφαλτο και ΤΩΡΑ σας ήρθε η φώτιση να κηρύξετε παραδοσιακά τα καμμένα χωριά του Βάρδα;

Ε, δεν είμαστε καλά!

Τα Γρεβεντάτικα

Οι τηγανίτες

Γράφει ο Γιώργος Δερμάνης

Γραμματέας της Αδελφότητας - Β' Αντιπρόεδρος της Ένωσης Ζαγορισίων

Όταν του σχιστόλιθου το φύλλο (η πλάκα) έμπαινε πάνω στην πυροστιά για να την πυρώσουν τα αναμμένα κάρβουνα, έβγαине η πρώτη ευχή για τον καινούργιο χρόνο· την έλεγε ο πατέρας μου ο Τάκης, "και του χρόνου νάμαστε καλά".

Όταν η κουτάλα έριχνε το χυλό πάνω της και σχηματιζόταν τα πρώτα φεγγάρια, η ευχή συνεχιζόταν· την έλεγε πάλι ο πατέρας μου, "Ο Χριστός να μας δίνει δύναμη και ειρήνη".

Αυτά την παραμονή των Χριστουγέννων.

Ήταν μια πλάκα ημιστρογγυλή, με μεγαλύτερη διάμετρό της γύρω στους 70 πόντους.

Σίγουρος ήταν ο πατέρας μου, όταν την εντόπιζε στα παλιοχώρια, ότι θα τη λατομίσει σώα και αβλαβή. Έτσι κι έγινε.

Σίγουρος μεταφορέας, η μούργκα, το γομάρι μας, το χειμώνα όμως που εκλείπουν οι αλογόμυγες και τα νταβάνια και έτσι αποφεύχθηκαν τα τινάγματα του κορμιού της, η ανατροπή της πλάκας και το θρυμμάτισμά της· τραβηγμένο το σαμαροσκούτι προς το μέρος της για να μην πληγιάσει το ζώο. Είμαι στο δημοτικό και δυσκολεύομαι να αφήσω την τσέργα πρωί-πρωί, τσούλωνα στο κρεβάτι ανάκατα με τη σάισμα.

Όμως η επιμονή της μάνας μου, της Νίτσας, και η δική μου επιθυμία νικούσαν τη γκρίνια για το αγουροξύπνημα. Έπρεπε, λέει, νάμαστε όλη η οικογένεια, να ευχηθούμε ο ένας στον άλλο, στις πρώτες τηγανίτες (σπάργανα του Χριστού).

Θυμάμαι ότι φτιάχναμε δυό ταψιά, η μεγά-

λη πλάκα μας διευκόλυνε πολύ για να τις ξεπετάξουμε τάκα-τάκα. Η λουπάτα (φτυαράκι) τις γύριζε γιατί έπρεπε να ψήνονται κι απ' τις δυο μεριές.

Στο γουδί είχε αρχίσει η πολτοποίηση της καρυδόψιχας, για να πασπαλιστούν οι πιτούλες που στρωνόταν στα ταψιά.

"Επιτυχημένοι" εμείς γιατί κείνη την εποχή είχαμε και μέλι καθ' όσον είχαμε 5-6 κρήνες με μέλισσες.

Έτσι εμείς μελώναμε τις τηγανίτες και είχαν υπέροχη γεύση.

Περισσότερο να σας πω, ότι την πρώτη στρώση την καταβροχθίζαμε οι ίδιοι και οι γειτόνοι.

Εμένα όμως με περίμεναν τα κάλαντα, έπρεπε να συναντήσω τον αδελφικό μου φίλο, το Γιώργο Κέφαλο, για να τα πούμε.

Σα διπλόπιτο σουβλάκι τις κατασπάραζα δρόμο-δρόμο. Είχαμε τηγανίτες μέχρι την Πρωτοχρονιά, τις περισσότερες φορές.

Τι χρόνια κι εκείνα;

Τα έθιμα σιγά-σιγά σβύνουν και χάνονται, μένουν ίσως δευτερότερα όπως η χαρτοπαξία, όχι για το καλό του χρόνου, αλλά για το κέρδος.

Είχα την πλάκα κομμένη στα τρία μέχρι προχτές, σακάτισσα.

Μια ασυνεννοησία μου με τους μαστόρους, ήταν η αιτία να μην τη διατηρήσω για να μου τα θυμίζει. Όντας τεμαχισμένη δεν εντυπωσίασε με το μέγεθος. Χτίστηκε σαν όλες τις άλλες στην αυλή μου το πλακόστρωτο.

Τουλάχιστο, δεν πετάχτηκε...

ΛΑΟΛΟΓΙΚΑ

Στο χωριό μας λέμε πολλές παροιμίες. Πόσες όμως είναι Ηπειρώτικες και πόσες φερμένες απ' αλλού, δεν ξέρω βέβαια, όπως πάλι δεν ξέρω αν για κάθε νόημα έχουμε και την παροιμία του.

Μερικές απ' αυτές:

- ✓ Μπρος ή πίσω του Χριστού, η καρδιά του Χειμωνιού.
- ✓ Γενάρη μήνα κλάδευε και φεγγάρι μην κοιτάξεις.
- ✓ Τον Γενάρη το φεγγάρι μοιάζει με μαργαριτάρι.
- ✓ Ο Φλεβάρης κι αν φλεβίσει, καλοκαίρι θα μυρίσει.
- ✓ Ο Φλεβάρης κι αν θυμώσει μες τα χιόνια θα μας χώσει.
- ✓ Μάρτης είναι χάδια κάνει, πότε κλαίει, πότε γελάει.
- ✓ Μάρτης γδάρτης και κακός παλουκοκαύτης.
- ✓ Φύλαξε ξύλα για το Μάρτη, να μην κάψεις τα παλούκια.
- ✓ Σαράντα πέντε Γιάννηδες, ενός κοκόρου γνώση.
- Μα και όλος ο ντουινιάς δεν έχει άλλη τόση (απαντούν)
- ✓ Με τα πολλά παινέματα τα πιο πολλά είναι ψέματα.
- ✓ Όποιος ανακατώνεται με τα πίτουρα τον τρώνε οι κότες.
- ✓ Λαγός τη φτέρει έσειε; κακό της κεφαλής του.
- ✓ Όποιος δεν ξέρει να βοηθάει, μένει μόνος του ή δυστυχάει.
- ✓ Ο λωλός και ο κόκκινος από μακριά φαίνονται.
- ✓ Όποιος έχει πολύ πιπέρι, ρίχνει και στα λάχανα.
- ✓ Πίτα έχω, έγνοια έχω, ας τη φάνε να ξενοιάσω.
- ✓ Όποιοι πίνουν και μεθούν, λησμονούν όσα χρωστούν.
- ✓ Άναβε το λυχνάρι σου προτού νυχτώσει.
- ✓ Κάλιο κόμπο στο ζωνάρι, παρά κόμπο στην καρδιά.
- ✓ Οι πίκρες κόβουν γόνата και οι λογισμοί γερνάνε.